

Samrådsredogörelse Detaljplan för Slamstationen 1 i stadsdelen Björkhagen, Dp 2015-19089

Innehåll

Sammanfattning	2
Bakgrund.....	3
Förslagets syfte och huvuddrag.....	3
Hur samrådet bedrivits.....	3
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden.....	4
Allmänt om samrådet och planprocessen.....	4
Allmänt om förslaget och utvecklingen	5
Arkitektur och gestaltning	7
Kulturmiljö	8
Olägenheter för grannar	8
Parker och grönområden	9
Gator och trafik	9
Teknisk försörjning.....	10
Hälsa och säkerhet	11
Miljö- och klimataspekter	12
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	15
Föreslagna förändringar.....	16
Inkomna synpunkter	17
Statliga och regionala myndigheter och förbund	17
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	19
Övriga remissinstanser	20
Övriga, ej sakägare.....	21

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Sammanfattning

Detaljplanering av området är uppdelad i två delar: en ny detaljplan respektive ändring genom tillägg till gällande detaljplan, med beteckning PL 6625 A. Syftet med ny detaljplan är att ge planstöd åt en ny utbyggd underjordisk teknisk anläggning för avloppsrening, nytt tilluftstorn, en ny kontorsbyggnad och en befintlig tunnelmynning. Syftet med ändring genom tillägg till gällande detaljplan (Pl 6625 A) är att möjliggöra tredimensionell fastighetsbildning för befintlig och delvis ny avloppsanläggning.

Planförslaget sändes ut på samråd 2016-10-05 – 2016-11-16. Under samrådet har 21 yttranden inkommit. Flertalet remissinstanser tillstyrker planförslaget men framför synpunkter i sak, framför allt önskas information om och kontakt för samordning inför byggskedet, förtydligande texter om risker, räddningsinsatser och grundvattenpåverkan. Några synpunkter har handlat om detaljplanens administrativa utformning.

Synpunkter från privatpersoner har handlat om risker för olägenheter som kan uppkomma vid transportvägar för lastbilar med bergmassor under byggandet av avloppsledningen. Man ifrågasätter rimligheten i projektet Stockholms framtida avloppsrening som helhet eftersom man menar att genomförande av planen innebär så omfattande störningar att de inte kan anses vara förenligt med plan- och bygg lagens bestämmelser, då de anser att skydd av människors hälsa och miljö inte kan tillgodoses. I driftskedet handlar synpunkterna om riskerna för permanent grundvattenpåverkan och lukt. Utöver detta har det ifrån privatpersoner inkommit synpunkter på den miljökonsekvensutredning som utförts – som ligger till grund för både detaljplaneprocessen och det tillståndsärende som hanteras hos Mark- och miljödomstolen.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet föreslår Stadsbyggnadskontoret att planbeskrivningen kompletteras med förtydliganden om behovet av samordning mellan ledningsrättshavare och instanser som till exempel Brandmyndigheten. Stadsbyggnadskontoret föreslår vidare att planbeskrivningen förtydligas vad gäller avgränsningen mellan detaljplanen och övriga frågor som hanteras i tillståndsärendet, inklusive genomförandefrågor. Vidare föreslås att beskrivning och konsekvenser förtydligas för: grundvatten, risker, förorenad mark, lukt, räddningsinsatser.

I övrigt föreslås planhandlingarnas huvudsakliga utformning få ligga fast.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Planen syftar till att möjliggöra projektet *Stockholms framtida avloppsrening, SFA*, som innebär modernisering av stadens avloppshantering, samt att säkra kapaciteten för avloppsrening på lång sikt och att väsentligt förbättra reningsresultaten. De två detaljplanerna är två av fem detaljplaner som tas fram för att möjliggöra SFA.

Detaljplanering av området är uppdelad i två delar: en ny detaljplan respektive ändring genom tillägg till gällande detaljplan, med beteckning PL 6625 A. Syftet med ny detaljplan är att ge planstöd åt en ny utbyggd underjordisk teknisk anläggning för avloppsrening, ett nytt tilluftstorn, en ny kontorsbyggnad och en befintlig tunnelmynning. Syftet med ändring genom tillägg till gällande detaljplan (Pl 6625 A) är att möjliggöra tredimensionell fastighetsbildning för befintlig och delvis ny avloppsanläggning.

Detaljplanen reglerar markanvändning och förslagets färdiga utformning samt konsekvenser härav i användnings- och driftsskedet. Hantering och ansvar för genomförandefrågor regleras främst i lagstiftning utanför Plan- och bygglagen och i det tillståndsärende för SFA där bland annat genomförandet är föremål för rättslig prövning.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2016-10-05 - 2016-11-16. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, samt – samtidigt med övriga fyra samrådsförslag som ingår i detaljplaneläggningen i samband med SFA – på lokalkontor för de stadsdelsförvaltningar som omfattas av planerna: Bromma stadsdelsförvaltning, Gustavslundsvägen 151 G, Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning, Telefonvägen 30, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning, Slakthusplan 8A, samt Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, Björkhagsplan 6. Förslaget fanns också på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i tisdagen den fjärde oktober, samt i rikstidningarna SvD och DN den femte oktober 2016. Samrådsmöte hölls 2016-10-17 i hörsalen, tekniska nämndhuset där ca 45 personer närvarade.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Under samrådet har 21 yttranden inkommit. Vissa remissinstanser har lämnat ett gemensamt yttrande för de fem detaljplaner som syftar till att möjliggöra projektet *Stockholms framtida avloppsrening, SFA*. I den mån synpunkterna är generella och gäller samtliga fem detaljplaner redovisas yttrandet och stadsbyggnadskontorets ställningstagande i vardera samrådsredogörelsen. Om del av yttrandet uppenbart gäller endast en av de fem planerna redovisas den delen av yttrandet och stadsbyggnadskontorets ställningstagande endast i den samrådsredogörelse som yttrandet och ställningstagandet faktiskt gäller.

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under samrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Environmental Law and development AB, företrädande boende i Bromma, hänvisar till 6 kap MB och anser att planens byggtid bör behandlas i planen med tanke på projektets storlek och komplexitet. ***Trafikkontoret*** önskar redovisning gällande hur projektet är tänkt att drivas under byggtiden.

Environmental Law and development AB menar att stadsbyggnadskontoret huvudsakligen tillmäter projektets (SFA:s) intressen betydelse, framför enskilda intressen. Påpekar att vissa beslut har fattas på ekonomiska grunder och att det trots det inte nämns några belopp vare sig under samrådsmötet eller i planhandlingarna och det trots att det är ett 10-20 miljardersprojekt. Utöver det saknar ***Environmental Law and development AB*** dokumentation av presentationen vid samrådet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Ansaret för risk för störningar under byggtiden åläggs, enligt Plan- och bygglagen (10 kap 5 §), den som utför åtgärderna – i detta fall Stockholm vatten AB – som har att följa gällande lagar och regler vid genomförandet. Konsekvenserna, som de förklaras i miljökonsekvensbeskrivningen, kommer också att vara föremål för prövning inom ramen för det pågående tillståndsärendet för SFA. Planbeskrivningens genomförandedel kompletteras med information om samordning mellan Stockholm Vatten AB och trafikkontoret.

Stadsbyggnadskontoret har gjort avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen och bedömer att SFA ligger i linje med politiska

mål för Stockholms utveckling och att konsekvenser av planens genomförande till övervägande del är positiva.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att SFA:s utformning och de avvägningar Stockholm vatten AB gjort för att åstadkomma önskat resultat, är rimliga. Stadsbyggnadskontoret ska se över möjligheten att publicera informationsmaterialet ifrån samrådsmötet.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Länsstyrelsen bedömer att planförslaget, under nu kända förhållanden, inte strider mot de intressen som Länsstyrelsen har att bevaka enligt 11 kap. 10§ PBL under förutsättning att uppgifter om vattenförekomster korrigeras samt att det tydliggörs varför strandskydd behöver upphävas och på vilket vis grundvattensänkningen påverkar naturmiljön. Länsstyrelsen anser inte att den inventering som utförts med avseende på förorenad mark är tillräcklig för att bedöma om Hammarbybacken kan utgöra en föroreningsrisk inom planområdet. Lämpligheten att placera kontorsbyggnader inom planområdet behöver bedömas och belysas med tanke på föroreningsrisken. Länsstyrelsen anser vidare att det finns behov för en plan om hur risken för byggfasens dagvattenläckage till ytvatten kan minimeras. Utöver det informerar Länsstyrelsen om att möjligheten att använda planförfarandet *Ändring genom tillägg* försvann när Boverket i november 2014 upphävde ”Ändring av detaljplan”, Boverkets allmänna råd 1991:2 samt om att Ledningssträckning är i enlighet med pågående tillståndsprövning av överledningen från Bromma till Henriksdals ARV (mål M 3980-15) och att de den 16 september 2016 lämnat yttrande i målet.

Lantmäterimyndigheten frågar efter en beskrivning gällande varför servitut (Akt 0180K-2005-02296) ska upphävas och påpekar dessutom att akt 0180-A118/1984 är en ledningsrätt och inte ett servitut. Myndigheten anser utöver det även att bestämmelse E₁ ska ersätta befintlig plans bestämmelser inom detta område och menar att en blandning av allmän plats och E₁ inte är möjligt. Lantmäterimyndigheten anser att begränsning i höjddled för planområdesgränser saknas, planområdesgränserna för de olika områdena bör särskiljas, under illustration typsektion framgår inte tilluftstorn intill område E₄.

Environmental Law and development AB redogör för fastighetsägarnas, som man företräder, samlade ståndpunkter gällande att detaljplanerna inte får antas. De anser inte projektet vara samhällsekonomiskt försvarbart då det enligt respondenten inte är klarlagt att miljömässiga fördelar överväger. Respondenten hänvisar till 1 och 4 kap PBL och menar att planerna inte motsvarar en hållbar samhällsplanering. Genomförandet av planerna anses innebära så omfattande störningar att det inte kan anses vara förenligt med PBLs bestämmelser. Planerna tillgodoser inte skyddet

av människors hälsa och miljö. *Environmental Law and development AB* konstaterar att det i planbeskrivningen står att genomförandet av planen inte förväntas medföra några kostnader för staden. Detta är information som saknas i två av detaljplanerna för *SFA*. Respondenten misstänker att det för genomförandet av de två detaljplanerna finns en kostnad för staden och vill att detta redovisas.

Idrottsförvaltningen önskar att i samband med detaljplaneringen även planlägga Hammarbybacken som idrottsändamål.

Idrottsförvaltningen vill även säkerställa att avloppsanläggningen kommer tåla att det läggs mer massor på Hammarbybacken.

Nacka miljövårdsråd menar att det antyds i en karta att en ledning från Sicka till Henriksdal behöver anläggas. Saknar information om dragning och hur den kommer påverka.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret korrigerar uppgifterna om vattenförekomst. Kommunen önskar ej upphäva strandskyddet, om detta ej är nödvändigt, uppgifterna ändras. Påverkan på de övre grundvattenmagasinen bedöms på grund av anläggningens djup som liten och därmed även påverkan på de naturområden som finns inom påverkansområdet för tunneln. Generellt påverkar tunneln mindre än 2% av grundvattenflödet. Nederbörd och närhet till Mälaren och Sicklasjön bedöms kunna kompensera de övre grundvattenmagasinen för de förluster som skulle kunna ha påverkan på livsvillkor för växt- och djurarter i strandskyddat område. De geohydrologiska konsekvenserna har beräknats och resulterat i ett kontroll- och åtgärdsprogram som genom olika skyddsåtgärder skall styra mot att skadliga grundvattensänkningar inte uppstår. Arbete med grundvattenpåverkan kommer att prövas av Mark- och miljödomstolen. Planbeskrivningens text om grundvatten och naturmiljö kompletteras och tydliggörs.

En kompletterande översiktlig miljöteknisk markprovtagning har utförts. Planbeskrivningen kompletteras med resultatet.

Hantering av dagvatten under byggtiden åläggs den som utför åtgärderna – i detta fall Stockholm vatten – som har att följa gällande lagar och regler vid genomförandet.

När detaljplanearbetet påbörjades hade Boverket upphävt sin vägledning att använda planförfarandet ändring genom tillägg utan att hänvisa till någon ny. Stadsbyggnadskontoret gör bedömningen att vald redovisningsmetod gör det möjligt att tillmötesgå Plan- och bygglagens krav på tydlighet och överblickbarhet (4 kap 32 §).

Servitut, Akt 0180K-2005-02296.1 kommer upphävas eftersom detta bergrum kommer att ingå i en framtida 3D fastighet.

Stadsbyggnadskontoret ändrar till ledningsrätt istället för servitut i planbeskrivningen.

Detaljplanen består av två planområden, dels ett område för ny detaljplan och ett område för ändring genom tillägg. Bestämmelsen E₁ inom planen för ändring genom tillägg till gällande detaljplan (Pl 6625 A) möjliggör tredimensionell fastighetsbildning därav kan både allmän plats och E₁ (kvartersmark) tillåts inom samma yta.

Dock gäller bestämmelsen E₁ endast ett område begränsat i höjdd som anges i rektangulära rutor. Sektionen är endast en illustrations typsektion och visar därför inte verkligheten i exakthet.

Stadsbyggnadskontoret har gjort avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen och bedömer att projektet Stockholms framtida avloppsrening (SFA) ligger i linje med politiska mål för Stockholms utveckling och att konsekvenser av planens genomförande till övervägande del är positiva. Efter att ha gjort avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen bedömer stadsbyggnadskontoret att miljönyttan för projektet är så pass stor att den överväger enskilda motstående intressen. Genomförandet av projekt Stockholms framtida avloppsrening beräknas inte medföra några kostnader för Stockholms stad som kommunal organisation. I planbeskrivningen beskrivs endast eventuella kostnader som belastas staden. Stadsbyggnadskontoret kompletterar de två planbeskrivningar som saknar denna information. För detaljerad information hänvisas Stockholm Vatten AB och den informationssida på internet som beskriver projektet: www.stockholmvattenochavfall.se/framtidensavloppsrening/

Alternativa lösningar samt alternativa dragningar av avloppsledning och anläggningar har undersökts och resulterat i val av förestående alternativ. De undersökta, alternativa förslagen redovisas i MKB, kapitel 4, s.99- 127

Anläggningen tål att det läggs på mer massor på Hammarbybacken.

Kompletteringar av ledningssystemet mellan Sicka till Henriksdal är inte en del av planärendet.

Arkitektur och gestaltning

Rådet till skydd för Stockholms skönhet tillstyrker förslag till detaljplan och menar att de visuella ingreppen är små och att de tillkommande nyttobyggnaderna har goda förutsättningar att hålla kvalitativt enkel teknisk utformning.

Nacka miljövårdsråd påpekar att byggnaderna bör utformas i dova färger.

Environmental Law and development AB påpekar att 29 meter höga huskroppar inte kommer försköna miljön.

Trafikkontoret anser att det är viktigt att tunnelmynningar anpassas väl till omgivningen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Detaljplanen tar ett helhetsgrepp på miljön och möjliggör en gestaltningsmässigt mer samordnad bebyggelse än dagens.

Marknivån vid planerade kontorsbyggnaderna ligger i dag på cirka + 12 meter, vilket innebär att byggnaderna kan bli cirka 17 meter.

Vid foten av Hammarbybacken bedöms byggnadernas storlek inte bli i iögonenfallande. Detaljplanen reglerar inte byggnadernas kulör som blir föremål för vidare gestaltungsarbete i samband med bygglovsansökan.

Tunnelmynningarna utformas efter en gemensam princip för tunnelmynningar i projektet Stockholms framtida avloppsrening, men som anpassas efter respektive plats. Grundtanken med gestaltningen av tunnelmynningen är få den att smälta in i omgivningen.

Kulturmiljö

Stockholms stadsmuseum har inget att erinra men påpekar att det ut med sträckan finns flera byggnader och bebyggelseområden som bedöms vara av kulturhistoriskt värde liksom fornminnen. De förutsätter att ledningsdragnings under mark inte kommer att påverka dessa genom exempelvis sättningar.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret noterar. Planbeskrivningen innehåller information angående fornminnen och byggnader med kulturhistoriskt värde.

Olägenheter för grannar

Störningar

Nacka miljövårdsråd anser att transport av schaktningsmaterial från området kan förorsaka störningar och poängterar att sprängning ska utföras med försiktighet.

Lukt

Nacka miljövårdsråd påpekar att det är viktigt att anläggningen utformas så att spridningen av lukt minimeras.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Ansaret för risk för störningar under byggtiden åläggs, enligt Plan- och bygglagen (10 kap 5 §), den som utför åtgärderna – i detta fall Stockholm vatten AB – som har att följa gällande lagar och regler vid genomförandet. Konsekvenserna, som de förklaras i

miljökonsekvensbeskrivningen, kommer också att vara föremål för prövning inom ramen för det pågående tillståndsärendet för SFA.

Stadsbyggnadskontoret anser att de lösningar som valts för att hantera luktkällor, och som baseras på lukt- och spridningsberäkningar, är tillfredsställande. Planbeskrivningens texter om lukt kommer att förtydligas och kompletteras.

Parker och grönområden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden påpekar att de tidigare lämnat underlag för bedömning av miljö- och hälsofrågor gällande bl.a. påverkan på naturmark och rekreation och nämnden anser inte att detta har redovisats tillfredsställande i planhandlingarna.

Nacka miljövårdsråd är oroad för att anläggandet av tilluftstornet kan komma att orsaka störningar för sport- och friluftsliv.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret kompletterar planhandlingarna gällande påverkan på naturmark och rekreation, utifrån material från miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Föreslaget tilluftstorn kommer att stå i en kraftig slänt i en del av Hammarbybacken som är bevuxen med vegetation. Tilluftstornet är cirka 6-14 meter över befintlig marknivå högt. Tilluftstornet kommer att stå cirka 10 meter från pisterna i skidbacken.

Gator och trafik

Farleder

Sjöfartsverket informerar att färdig avloppsledning inte får påverka farledsdjup. Vidare bör möjligheten att gräva ner ledningen i närheten av farleder undersökas. Sjöfartsverket önskar vidare bli informerade i fortsatt planering och önskar beskrivning och rutiner för genomförandet som underlag för synpunkter och samråd, så att åtgärder kan vidtas för att minimera negativ påverkan på sjöfartens framkomlighet under anläggningsfasen. Sjöfartsverket förutsätter att planområden som omfattar muddring, tippning, vattenförlagd ledning, förändring av kaj-/ strandlinje och vattennära anläggningar kommer att samrådas med Sjöfartsverket.

Luftfart

Luftfartsverket informerar om att berörda flygplatser alltid ska tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer, eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering.

Biltrafik

Trafikkontoret förutsätter att det endast är befintliga ut- och infarter som ska användas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Framkomligheten för sjöfarten kommer inte att påverkas negativt. Stadsbyggnadskontoret noterar behovet av information och samordning beträffande byggskedet och kompletterar genomförandedelen i planbeskrivningen med detta.

Flygplatser har inte kontaktats då det tilluftstorn som planen möjliggör är lägre än Hammabybackens topp, som tilluftstornet står i. Inte heller byggnaderna vid backens fot bedöms kunna påverka flygtrafik.

Planförslaget innebär ingen förändring av befintligt vägnät. Endast befintliga in- och utfarter används.

Teknisk försörjning**EI/Tele**

Ellevio planerar en ny markkabel mellan Skanstull, Slamstationen 1 och Nacka. Ellevio vill därför bli kontaktade snarast för samordning gällande planbestämmelser för detaljplan för att möjliggöra framkomlighet för markkabel. Ellevio har elnät till och inom området. Vid eventuell flytt eller andra förändringar ska företaget kontaktas.

Skanova har teleanläggningar inom området och önskar behålla dessa i sitt läge, så långt möjligt. Vill att detta noteras i planhandlingarna.

Fjärrvärme

Fortum Värme informerar att det inom planområdet finns befintliga fjärrvärme- och/eller fjärrkyla-ledningar. Önskar tidig information och samrådsmöten för att kunna planera ev. ledningsomläggningar och nya ledningsdragningar samt säkra befintlig drift med så få driftstörningar som möjligt. Vid åtgärder i distributionsanläggningar utför företaget dessa själva och de bekostas av byggherre enligt gällande avtal. Vill teckna genomförandeavtal snarast möjligt.

VA

Nacka miljövårdsråd vill att planbeskrivningen kompletteras med uppgifter om bräddning. Anser att bräddning till Sickla sjö eller Hammarby sjö är oacceptabelt.

Räddningstjänst

Storstockholms Brandförsvär (SSBF) efterfrågar förutsättningar för räddningsinsats, så som framkomlighet till byggnader och räddningsfordon och uppställningsplatser vid tunnelmynningarna, i

detaljplan. Gällande brandvatten bör anslutning till planerade byggnader/anläggningar ses över. 75 meter från brandpost till uppställningsplats för räddningsfordon (dvs. 150 meter mellan två brandposter). Påpekar även att undermarksanläggningen bör ta hänsyn till behov av utrymningsvägar/angreppsvägar samt brandgasventilation i markplan. SSBF uppmärksammar utöver detta att de önskar tät dialog med Stockholm Vatten under projektets gång.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret tar kontakt med Ellevio för diskussion om reglering i plan för markkabel.

Stadsbyggnadskontoret noterar att Skanova har teleanläggningar inom planområdet.

Stadsbyggnadskontoret noterar önskan från Fortum Värme om information, samråd och tecknande av avtal.

Frågor om bräddning tillhör Stockholm Vatten AB:s tillståndsansökan hos Mark- och miljödomstolen och hanteras inte i planprocessen.

Stadsbyggnadskontoret kompletterar planbeskrivningen med avseende på förutsättningar för räddningsinsatser.

Stadsbyggnadskontoret kompletterar genomförandedelen i planbeskrivningen med uppgifter om behov av samordning mellan Stockholm Vatten och Skanova, Ellevio, Fortum Värme och Stockholms brandförsvär.

Hälsa och säkerhet

Risk

Ellevio uppmärksammar att deras anläggningar kan påverkas av sprängning, borring, vibrationer och sättningar, men förutsätter att denna typ av påverkan inte sker.

Trafikkontoret önskar redovisning om det är studerat om kommande pålningsarbeten i staden kan medföra några problem där tunneln ska gå.

Storstockholms brandförsvär (SSFB) anser att de risker och riskreducerande åtgärder som hanteras i Stockholm Vattens tillståndsansökan bör föras in i vardera planbeskrivningen/plankartan och poängterar att de tidigare i behovsbedömningen påtalat att riskanalys behövs för projektet (Stadsbyggnadskontoret dnr 2014-12772). SSFB saknar tillgång till den riskanalys man förstår har tagits fram i detaljplanearbetet för att skydda bebyggelsen från Södra Länken, men påtalar att det även är viktigt att planområdets påverkan på Södra Länken analyseras.

Storstockholms brandförsvaret och **Trafikkontoret** har åsikter gällande skyddsnät/fallskydd vid tunnelmynningarna.

Storstockholms brandförsvaret menar att det är positivt att fallskydd vid tunnelmynningarna har förts in på plankartorna medan Trafikkontoret anser att tunnelmynningar bör hägnas in och ha bergsbesiktning och skyddsnät.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Inom markreservatet får inga intrång från annan verksamhet ske. Utanför detta område kommer pålningsarbeten inte att innebära några problem. Detta förtydligas i planbeskrivningen.

De risker och riskreducerande åtgärder som hanteras i Stockholm Vattens tillståndsansökan sammanfattas och förs in i planbeskrivningen. Framtagen riskanalys biläggs planen. Planbeskrivningen kompletteras även med planområdets påverkan på Södra Länken.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att de skyddsnät/fallskydd som planeras för tunnelmynningarna är tillräckliga.

Miljö- och klimataspekter

Strandskydd

Länsstyrelsen bedömer utifrån beskrivningen av planförslaget att planförslaget kan vara förenligt med bestämmelser i 7 kap. 15§ miljöbalken och att det därför är tveksamt om strandskyddet behöver upphävas för genomförande av planen. Planen kan strida mot strandskyddet om t.ex. grundvattensänkning medför att livsvillkor för djur- och växtarter i strandskyddsområdet förändras väsentligt. Hur planförslaget eventuellt strider mot strandskyddsbestämmelserna behöver beskrivas, och ett eventuellt upphävande av strandskyddet motiveras korrekt.

Förorenad mark

Länsstyrelsen tycker inte att den inventering som har utförts gällande förorenad mark är tillräcklig.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen poängterar att Sicklasjön främst påverkas av övergödningsproblematik men att ytterligare vattenförekomster också kan påverkas, men då positivt, och att det bör redovisas. Länsstyrelsen efterfrågar en plan för hur risken av vattenläckage vid byggfasen till ytvatten kan minimeras.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Environmental Law and development AB har en rad synpunkter i relation till genomförd MKB. Respondenten anser att planerna inte genomgått vederbörlig miljöbedömning och att

stadsbyggnadskontoret ska göra en självständig miljöbedömning (Hänvisar till 1 kap, 2 kap, 3 kap och 4 kap PBL). Anser att det saknas kopplingar mellan MKB och föreslagna planer och att det därför inte går att utläsa på vilket sätt MKB ligger till grund för miljöbedömningen av planerna. *Environmental Law and development AB* menar också att det inte har genomförts något MKB-samråd inom ramen för planen. Man anser vidare att MKB inte uppfyller kraven i 6 kap MB och därför inte kan ersätta den miljöbedömning och MKB som ska upprättas för detaljplan som antas medföra betydande miljöpåverkan enligt 6 kap 11 § MB. Saknar redovisning för alternativa lokaliseringar. *Environmental Law and development AB* har synpunkter på redovisning av störningar, risker och miljöpåverkan i byggskedet och anser vidare att det finns risk för grundvattensänkningar som inte har redovisats. Hänvisar till rapport från Faveo (Riskanalys yttre Miljö, 2014-12-11) där det sägs att robusthet i tunnlar och ledningar bör utredas för att avgöra vilka skador som uppstår vid jordskalv eller hur stort inläckage som förväntas ske vid höga vattenflöden. Inte heller anser *Environmental Law and development AB* att en samlad helhetsbedömning av projektets direkta och indirekta effekter ur ett hållbarhetsperspektiv möjliggörs då påverkan på vattenkvaliteten är bristfällig, inklusive att alternativa utsläppspunkter saknas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kommunen önskar ej upphäva strandskyddet, om detta ej är nödvändigt, uppgifterna ändras. Påverkan på de övre grundvattenmagasinen bedöms på grund av tunnelns djup som liten och därmed även påverkan på de naturområden som finns inom påverkansområdet för tunneln. Generellt påverkar tunneln mindre än 2% av grundvattenflödet. Nederbörd och närhet till Mälaren och Sicklasjön bedöms kunna kompensera de övre grundvattenmagasinen för de förluster som skulle kunna ha påverkan på livsvillkor för växt- och djurarter i strandskyddat område. De geohydrologiska konsekvenserna har beräknats och resulterat i ett kontroll- och åtgärdsprogram som genom olika skyddsåtgärder skall styra mot att skadliga grundvattensänkningar inte uppstår. Arbete med grundvattenpåverkan kommer att prövas av Mark- och miljödomstolen. Planbeskrivningens text om grundvatten och naturmiljö kompletteras och tydliggörs.

En kompletterande översiktlig miljöteknisk markprovtagning har utförts. Planbeskrivningen kompletteras med resultatet.

Stadsbyggnadskontoret korrigerar uppgifterna om vattenförekomst och miljökvalitetsnormer.

Enligt lagkraven i 2 kap 11 §, Plan- och bygglagen har stadsbyggnadskontoret och Stockholm Vatten AB samverkat kring innehållet i den MKB som utgör underlag för både tillståndsprövning hos Mark- och miljödomstolen och föreliggande detaljplaner. Stadsbyggnadskontoret anser inte att det finns skäl för en separat miljökonsekvensbeskrivning för detaljplanerna och att Plan- och bygglagen ger tydligt stöd för detta. Stadsbyggnadskontoret bedömer att innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen är tillfyllest, men att konsekvenserna i planbeskrivningen kan kompletteras och revideras för att bli tydligare.

Alternativredovisningar återfinns i miljökonsekvensbeskrivningens kap 4 och sammanfattas under rubrik 4.6.

Till miljökonsekvensbeskrivningen hör följande bilagor som har kompletterats miljökonsekvensbeskrivningen sedan den färdigställdes:

Bilaga 1, Kompletterande riskanalys, Structor 2016-02-22

Bilaga 2, Ny version av åtgärdsplanen, 2016-02-24 ((ersätter

Bilaga F9 till MKB – Åtgärdsplan för Inläckage i tunnelanläggning daterad 20150615)

Bilaga 3, Ny version av bilaga F2

Bilaga 4, Natura 2000-rapporten

Bilaga 5, PM, Tekniska och ekonomiska förutsättningar för andra begränsningsvärden

Bilaga 6, Historiska data Koviksudde 1995-2014

Bilaga 7, Systematiskt arbete med att åtgärda felkopplingar

Bilaga 8, PM naturvärden och ekologiska spridningssamband, daterad 2015-12-18

Bilaga 9, Reviderad sammanfattande konsekvensbedömning (ursprunglig tabell 8.2 på sid 303-304 i

miljökonsekvensbeskrivningen)

Bilaga 10, PM ändringar avloppstunneln, 2016-02-19

Bilaga 11, Kompletterande sakägarförteckning

Efter samråd om detaljplanen har MKB:n kompletterats med ytterligare bilagor:

- Översiktlig miljöteknisk markprovtagning
Hammarbybacken, SWECO Environment 2017- 01-30*
- PM Naturvärden och samband vid Liljeholmen och
Gullmarsplan, Ramböll, 2017-02-16.*

Planbeskrivningen kommer att kompletteras med resultat från dessa.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Sammanfattning av inkomna synpunkter

Under samrådet har synpunkter kommit in som visar på en intressekonflikt mellan å ena sidan enskilda sakägare och boende som kommer att bli påverkade, å andra sidan Stockholm Vatten AB och planerna på att genomföra projektet Stockholms framtida avloppsrening för att kunna möta framtidens krav på hantering av vatten och avlopp.

Synpunkter från privatpersoner har handlat om risker för olägenheter som kan uppkomma vid transportvägar för lastbilar med bergmassor under byggandet av avloppsledningen. Man ifrågasätter rimligheten i projektet Stockholms framtida avloppsrening som helhet eftersom man menar att genomförande av planen innebär så omfattande störningar att de inte kan anses vara förenligt med plan- och bygg lagens bestämmelser, då de anser att skydd av människors hälsa och miljö inte kan tillgodoses. I driftskedet handlar yttrande om riskerna för permanent grundvattenpåverkan och lukt.

Utöver detta har det ifrån privatpersoner inkommit synpunkter på hur detaljplaneprocessen hanterats och den miljökonsekvensutredning som utförts – som ligger till grund för både detaljplaneprocessen det tillståndsärende som hanteras hos Mark- och miljödomstolen.

Stadsbyggnadskontorets bedömning

Stadsbyggnadskontorets bedömning är att genomförandet av Stockholm Vatten AB:s projekt Stockholms framtida avloppsrening ligger i linje med de politiska mål som formulerats för Stockholms tillväxt. Vid planläggning av projektet är en av stadsbyggnadskontorets viktigaste uppgifter att följa Plan- och bygglagen i det att göra avvägningar mellan allmänna och enskilda intressen. Stadsbyggnadskontoret bedömer att permanent påverkan uppvägs av långsiktigt positiva konsekvenser som kommer alla invånare i Stockholm tillgodo. Genomförandeskedet regleras främst i lagstiftning utanför Plan- och bygglagen. Plan- och bygglagen ålägger byggherren – i detta fall Stockholm vatten AB – ansvaret att följa gällande lagar och regler vid genomförande (10 kap 5 §). Samverkan mellan stadsbyggnadskontoret och Stockholm Vatten AB har skett i syfte att kunna bedriva en effektiv planprocess där innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen samordnats för att vara heltäckande för både planprocessen, genomförandet och driftsskedet. Stadsbyggnadskontoret bedömer att innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen är tillfyllest, men att konsekvenserna

i planbeskrivningen kan kompletteras och revideras för att bli tydligare. Stadsbyggnadskontoret bedömer vidare att SFA:s utformning och de avvägningar Stockholm vatten AB gjort för att åstadkomma önskat resultat, är rimliga. Konsekvenserna, som de förklaras i miljökonsekvensbeskrivningen, kommer också att vara föremål för juridisk prövning inom ramen för det pågående tillståndsärendet för SFA, hos Mark- och miljödomstolen.

Föreslagna förändringar

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet föreslår Stadsbyggnadskontoret att planbeskrivningen kompletteras med förtydliganden om behovet av samordning mellan ledningsrättshavare och andra instanser som till exempel Brandmyndigheten.

Stadsbyggnadskontoret föreslår vidare att planbeskrivningen förtydligas vad gäller avgränsningen mellan detaljplanen och övriga frågor som hanteras i tillståndsärendet, inklusive genomförandefrågor. Vidare föreslås att beskrivning och konsekvenser förtydligas för: grundvatten, risker, förorenad mark, lukt, räddningsinsatser.

I övrigt föreslås planhandlingarnas huvudsakliga utformning få ligga fast.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2015-19089. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen anser att planen inte strider mot de intressen som Länsstyrelsen har att bevaka enligt 11 kap. 10 § PBL under förutsättning att nedanstående synpunkter beaktas:

- Länsstyrelsen ifrågasätter om strandskyddet behöver upphävas. Efterfrågar redovisning och bedömning av hur naturmiljöer och växt- och djurliv kommer att påverkas samt en beskrivning gällande om/hur planförslaget strider mot strandskyddsbestämmelserna.
- Ytterligare vattenförekomster kan komma att påverkas (positivt) utöver Sicklasjön som främst av påverkas av övergödningsproblematik. Plan för hur risken av vattenläckage vid byggfasen till ytvatten kan minimeras efterfrågas
- Den inventering som har utförts gällande förorenad mark anses inte vara tillräcklig
- Ledningssträckning är i enlighet med pågående tillståndsprövning av överledningen från Bromma till Henriksdals ARV (mål M 3980-15). I målet prövas även ansökan om tillstånd till vattenverksamhet för bortledning av grundvatten. Länsstyrelsen har den 16 september 2016 lämnat yttrande i målet.
- Länsstyrelsen efterfrågar ett förtydligande gällande detaljplanens intentioner vad gäller tunnelmykning vid Södertäljevägen. I denna del överensstämmer inte planen med teknisk beskrivning i tillståndsprövningen.
- Länsstyrelsen informerar om att möjligheten att använda planförfarandet ändring genom tillägg försvann när Boverket i november 2014 upphävde "Ändring av detaljplan", Boverkets allmänna råd 1991:2.

Storstockholms Brandförsvär (SSBF)

- SSBF har tidigare i behovsbedömningen påtalat att riskanalys behövs för projektet (Stadsbyggnadskontoret dnr 2014-12772)
- Av handlingar framgår att Tyréns gjort riskanalys, men denna är ej bilagd planen och går ej att hitta på hemsidan.

- Åtgärder har vidtagits för att skydda bebyggelse från Södra Länken. SSBF påpekar att det även är viktigt att planområdets påverkan på Södra Länken analyseras
- De risker och riskreducerande åtgärder som hanteras i Stockholm Vattens tillståndsansökan bör föras in i vardera planbeskrivningen/plankartan
- SSBF anser att det är positivt att fallskydd har förts in på plankartorna vid tunnelmynningarna
- Förutsättningar till räddningsinsatser behöver skapas i detaljplan. Bland annat framkomlighet till byggnader och räddningsfordon och uppställningsplatser vid tunnelmynningarna. Normalt behövs Bk2 väg för brandförsvarets fordon. Anger vägledningsdokument för räddningsvägar
- För undermarksanläggningar bör hänsyn tas till behov av utrymningsvägar/angreppsvägar samt behov av brandgasventilation i markplan.
- För brandvatten bör anslutning till planerade byggnader/anläggningar ses över. 75 meter från brandpost till uppställningsplats för räddningsfordon (dvs. 150 meter mellan två brandposter)
- SSBF önskar tät dialog med Stockholm Vatten under projektets gång

Trafikverket

Inget att erinra

Försvarmakten

Inget att erinra

Naturvårdsverket

Avstår ifrån att lämna synpunkter

Sjöfartsverket

Inget att erinra men lämnar allmänna synpunkter

- Sjöfartsverket informerar att färdig avloppsledning inte får påverka farledsdjup. Vidare bör möjligheten att gräva ner ledningen i närheten av farleder undersökas
- Förutsätter att planområden som omfattar muddring, tippning, vattenförlagd ledning, förändring av kaj-/strandlinje och vattennära anläggningar kommer att samrådas med Sjöfartsverket
- Sjöfartsverket önskar bli informerade i fortsatt planering och efterfrågar att åtgärder vidtas för att minimera negativ påverkan på sjöfartens framkomlighet under anläggningsfasen

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Lantmäterimyndigheten

- Tillägg respektive ny detaljplan: Anser att bestämmelse E₁ ska ersätta befintlig plans bestämmelser inom detta område. Lantmäterimyndigheten anser att en blandning av allmän plats och E₁ inte är möjligt
- Synpunkter på plankartan: Begränsning i höjdled för planområdesgränser saknas, planområdesgränserna för de olika områdena bör särskiljas, under illustration typsektion framgår inte tilluftstorn intill område E₄
- Planbeskrivningen: Olika bestämmelser gäller inom samma område och menar att detta inte är möjligt, frågar efter en beskrivning gällande varför servitut (Akt 0180K-2005-02296) ska upphävas, påpekar att akt 0180-A118/1984 är en ledningsrätt och inte ett servitut.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

- Nämnden har tidigare lämnat underlag för bedömning av miljö- och hälsofrågor. Det viktigaste som togs upp var påverkan på naturmark och rekreation. Anser inte att de har redovisats tillfredsställande i planhandlingarna

Skarpnäck stadsdelsnämnd

Inget att erinra

Trafikkontoret

- Önskar redovisning om kommande pålningsarbeten kan medföra några problem där tunneln ska gå
- Anser att tunnelmynningar bör hägnas in och ha bergsbesiktning och skyddsnät
- Vill kommentera att det är viktigt att minimera grundvattenpåverkan och att tunnelmynningar anpassas väl till omgivningen
- Önskar redovisning hur projektet är tänkt att drivas under byggtiden
- Förutsätter att det endast är befintliga ut- och infarter som ska användas
- Önskar att i samband med detaljplanen även planlägga hela Hammarbybacken som idrottsändamål

Stockholms stadsmuseum

Inget att erinra

- Ut med sträckan finns flera byggnader och bebyggelseområden som bedöms vara av kulturhistoriskt

värde liksom fornminnen. Förutsätter att ledningsdragning under mark ej påverkar dessa (sättningar etc).

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

- Anser att de visuella ingreppen är små och att de tillkommande nyttobyggnaderna har goda förutsättningar att hålla kvalitativt enkel teknisk utformning. Tillstyrker förslag till detaljplan

Idrottsförvaltningen, Stockholms stad

- Anläggningen i Sickla måste tåla att det läggs mer massor på Hammarbybacken. Vidare anser idrottsförvaltningen att Hammarbybacken efter detta behöver planläggas.

Övriga remissinstanser

Svenska kraftnät

Inget att erinra

AB Fortum Värme

- Inom planområdet finns befintliga fjärrvärme- och/eller fjärrkyla-ledningar.
- För att kunna planera ev. ledningsomläggningar och nya ledningsdragningar samt säkra befintlig drift med så få driftstörningar som möjligt är det bra med tidig information och samrådsmöten.
- Åtgärder i Fortum Värmes distributionsanläggningar utförs av Fortum Värme och bekostas av byggherre enligt gällande avtal, viktigt att genomförandavtal tecknas snarast möjligt.

Luftfartsverket

Inget att erinra

- LFV har inte analyserat konsekvenser för flygvägar till och från flygplatser, samt om CNS-utrustning ägd av flygplats kan riskera att bli påverkad. Berörda flygplatser skall därför alltid tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer, eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering. Med berörd flygplats avses att etableringen hamnar inom flygplatsens MSA-yta ca 60 km ut från flygplatsen. MSA är den hinderyta som är störst och står för "Minimum Sector Altitude".

Trafikförvaltningen och Tillväxt- och regionplaneförvaltningen,
Stockholms läns landsting

Har inga synpunkter

Skanova

- Har teleanläggningar inom området och önskar behålla dessa i sitt läge, så långt möjligt. Vill att detta noteras i planhandlingarna (bifogar karta och går även att få digitalt)

Ellevio

- Planerar ny 33 kV samt en ny 220 kV förbindelse mellan Skanstull, Slamstationen 1 och Nacka. Ledningssträckning ej fastställd, samråd planerat till vår 2017.
- Vill bli kontaktade snarast gällande samråd angående planbestämmelser för detaljplan för att möjliggöra framkomlighet för markkabel.
- Vill bli kontaktade i god tid innan ledningssamordning inleds då företaget har anläggningar och elledningar till, och inom, området.
- Anläggningar kan påverkas av sprängning, borrar, vibrationer och sättningar. Ellevio förutsätter att denna typ av påverkan inte sker.
- Åtgärder i Ellevios befintliga anläggningar utförs efter beställning till Ellevio och bekostas av byggherren.

Övriga, ej sakägare

Environmental Law and Development AB

Företräder 216 personer inklusive representanter för bostadsrättsföreningar. Förteckning över de som företräds av jurist finns i akten hos Mark- och miljödomstolen i ansökningsärendet Stockholms Framtida avloppsrening.

- Fastighetsägarnas samlade ståndpunkt är att detaljplanerna inte får antas. Anser att genomförandet innebär så stora störningar så det inte är förenligt med PBL. Tillgodoser inte skyddet för människors skydd och hälsa.
- Anser att planerna inte motsvarar en hållbar samhällsplanering (Hänvisar till 1 kap och 4 kap PBL)
- Anser att projektet inte är samhällsekonomiskt försvarbart, och att det ej är klart att miljömässiga fördelar överväger
- Anser att planerna inte genomgått vederbörlig miljöbedömning och anser att stadsbyggnadskontoret ska göra en självständig miljöbedömning (Hänvisar till 1 kap, 2 kap, 3 kap och 4 kap PBL)
- Hänvisar till kap 6 MB och hävdar att det inte har genomförts ett MKB samråd inom ramen för planen (Hänvisar till 6 kap MB)

- Anser att genomförandet bör beaktas pga av planernas påtagliga miljöeffekter (Hänvisar till 6 kap MB). Den långa byggtiden berörs inte, men stor del av fastighetsägarnas oro ligger här.
- Saknar dokumentation av presentationen vid samrådet
- Menar att det framgick att ingen utvärdering av alternativ har gjorts
- Poängterar att det vid mötet hänvisades till Stockholm Vattens MKB, som tydligen okritiskt hade accepterats
- Vilka delar som ingår i miljöbedömningen av planen framgår inte och inga referenser har angetts
- Ifrågasätter varför inga belopp framgår då beslut sägs vara fattade på ekonomiska grunder
- Ifrågasätter bebyggelse i Sickla som inte funnits med i tidigare redovisningar. Vad kommer ökade kostnader att innebära för VA-taxan?
- Påpekar att 29 meter höga huskroppar inte förskönar landskapsbilden
- Environmental Law and development har följande synpunkter på redovisad MKB: Saknar redovisning för alternativa lokaliseringar av påslag. Menar att MKN inte har vägts in för påslaget Smedslätten. Saknar påverkan på barns hälsa - hur påverkan ska begränsas och undvikas. Anser inte att lukt redovisas tillräckligt och ifrågasätter tunnarnas robusthet. Menar att aktuell MKB inte möjliggör en samlad helhetsbedömning av projektet direkta och indirekta effekter ur ett hållbarhetsperspektiv, bla pga att påverkan på vattenkvaliteten är bristfälligt redovisad och alternativredovisningen otillräcklig. Alternativa utsläppspunkter saknas.
- Anser att det i förevarande fall saknas angivna kopplingar mellan föreslagna planer och Stockholm Vattens MKB. Det gör att det inte går att utläsa på vilket sätt Stockholm Vattens MKB har kommit att ligga till grund för miljöbedömningen av föreslagna planer. Eftersom Stockholm Vattens MKB heller inte uppfyller de rättsliga kvalitetskraven för en MKB kan den inte användas av stadsbyggnadskontoret inom ramen för planläggningen.
- Anser Fastighetsägarnas samlade ståndpunkt är som redovisats ovan att planerna inte får antas. Den MKB som stadsbyggnadskontoret hänvisar till uppfyller inte kraven i 6 kap MB och kan därför inte ersätta den miljöbedömning och MKB som ska upprättas för detaljplan som antas medföra betydande miljöpåverkan enligt 6 kap 11§ MB. Planerna är inte förenliga med bestämmelserna i PBL. Planerna möter heller inte nationella miljökvalitetsmål och överensstämmer

inte med miljöbalkens övergripande mål om en hållbar samhällsutveckling.

- Synpunkter på omgivningspåverkan gällande: Energibrunnar, naturen i Ålstensskogen, störningar under byggtid, trafikfaror och lukt. Förespråkar alt 4b – och skäl för detta.

JB, Brf Mälardrottningen

Yttrandet inkom till Dnr 2015-19089, men handlar om frågor som berör planerna Dnr 2015-19082 och 2015-19087 har därför förts över till dessa.

Nacka miljövårdsråd

- Nacka miljövårdsråd är oroade för att lufttornet kan komma att orsaka störningar för sport- och friluftsliv i byggskedet.
- Nacka miljövårdsråd anser att kontorsbyggnader bör utformas i dova färger
- Information gällande dragning och påverkan från ytterligare ledning mellan Sickla och Henriksdals reningsverk efterfrågas
- Nacka miljövårdsråd framför att sprängning ska utföras med försiktighet
- Transport av schaktningsmaterial från området anses kunna förorsaka störningar
- Utformningen av anläggningen anses viktig för att minimera spridning av lukt
- Nacka miljövårdsråd efterfrågar ett förtydligande av var och hur nytillkommande avloppsvatten bräddas
- Nacka miljövårdsråd anser att rening av läkemedel och andra miljögifter bör förbättras

Karin Norlander
planchef

Niklas Zetterberg
stadsplanerare

Emma Engleson
stadsplanerare